

**Új faj a hazai mohafldrában: az *Anastrophyllum hellerianum*
(NEES ex LINDENB.) SCHUST.**

ÓDOR Péter

ELTE Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék, H-1083
Budapest, Ludovika tér 2.

T.: (36)-1-210 1084, Fax: (36)-1-333 8764, e-mail:
odor@ramet.elte.hu

E májmohát a Mátrában, a Kékes északi lejtőjén, kb. 900 m tengerszint feletti magasságban, találta a szerző a "Kékes Észak" erdőrezervátum területén. A faj élőhelye egy meredek andezit szikla görgeteg, amelynek növényzete párás hegyvidéki viszonyokra, szurdok jellegre utal. Az élőhely, valamint a mohavegetáció részletes jellemzése megtalálható ÓDOR (2000) munkájában. A faj egyetlen egy lokális populációja került elő egy 61 cm átmérőjű, 3.8 m hosszú korhadó fárol. A fa feltehetőleg juhar, de biztos nem bükk. Anyaga puha, a kéreg hiányzik, felszínét hasítékok, letöredezett részek szabdalják, azonban a keresztmetszete még kb. kör alakú (5. korhadási fázis egy 8-as skálán, ÓDOR - Standovár 1999). A fát egy alumínium lapocskába ütött 18-as számmal jelölte meg a szerző. A fán a moha borítás kb. 40%, jelentős borítással jelenik meg rajta a *Lophozia ascendens* (WARNST.) SCHUST., *Lophozia longiflora* ((NEES.) SCHIFFN., *Nowellia curvifolia* (DICKS.) MITT. in GODMAN., *Lophocolea heterophylla* (SCHRAD.) DUM. *Sanionia uncinata* (HEDW.) LOESKE., kisebb tömegességgel található meg a *Calypogeia suecica* (H. AM ET J. PRESS.) K. MÜLL., *Blepharostoma trichophyllum* (L.) DUM., *Herzogiella seligeri* (BRID.) IWATS. A begyűjtött példányt Pócs Tamás és JIRI Vana revideálta. Bizonyító gyűjtés található a szerző saját, valamint a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárának mohagyűjteményében.

Az *Anastrophyllum hellerianum* (NEES ex LINDENB.) SCHUST.

leírása

A faj morfológiai jellemzéséhez az alábbi kézikönyveket használta a szerző: SMITH (1990), SCHUSTER (1969), FRAHM - FREY (1992). Szinoním nevei: *Sphenolobus hellerianus* (Nees ex Lindenb.) Steph., *Crossocalyx hellerianus* (Nees ex Lindenb.) Meyl.) (Grolle 1983). A növény hajtásai 4-6 mm hosszúak, 2 mm szélesek, zöld és barnás-zöld foltokat alkotnak. Gemmás hajtásai felállóak, a gemmákat nem ill. alig hordozóktól morfológiailag eltérnek (1. ábra a, b, c). A levelek 160-320(-500) µm hosszúak, 90-250(-340) µm

szélesek, két, nagyjából szimmetrikus karélyúak, a karélyok kb. a levél 1/3-ig tartanak, hegyesek (1. ábra d.). A levelek szártól elállóak, konkávak, inszerciójuk tranzverzális, nem lefutók (1. ábra e, f). A levélsejtek izodiametrikusak, 16-26(-32) µm szélesek, a sejtfalak vékonyak, egyenletesek, ritkán enyhe sarki falvastagodás előfordulhat (1. ábra g). Az allevelek hiányoznak, vagy nagyon aprók (1. ábra f). A gemmák igen gyakoriak, a hajtások csúcsán jelennek meg, vörösek, egysejtűek, soksarkúak, 12-18 µm szélesek (1. ábra a, b, h). Az olajtestek száma sejtenként 1-4. Perianthiumot ritkán fejleszt (1. ábra i).

Élőhelye: Kidőlt, kérgét levetett korhadó fákon, tuskókon jelenik meg hegyvidékeken (középhegységektől az alpin régióig) (FRAHM - FREY 1992), atlantikus területeken 300 alatt (SMITH 1990).

Elterjedése: Cirkumpoláris-alpin (FRAHM - FREY 1992), boreális-montán (DUELL 1983) flóraelem. Európa szinte teljes területén, a hazánkat körülvevő országokban is, megtalálható (kivétel: Olaszország, Görögország, Albánia, Törökország - bryológiaiul kevésbé feltárt területek), így hazai előfordulása nem meglepő (DUELL 1983). Nem gyakori.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom a mohák határozásában nyújtott segítségért Pócs Tamásnak és Jiri VANANAK. A terepi munkához az alábbi pályázatok nyújtottak háttérrel: OTKA F029762 (témavezető: ÓDOR Péter), OTKA F21300 és OMF B EU-98-D10-109 (témavezető: STANDOVÁR Tibor).

Irodalom

DUELL, R. (1983): Distribution of the European and Macronezian Liverworts (Hepaticophytina). Bryologische Beiträge 2. 114 pp.

FRAHM, J.P. - FREY, W. (1992): Moosflora. - Eugen Ulmer GmbH & Co., Stuttgart. 516 pp.

GROLLE, R. (1983): Hepatics of Europe including the Azores: an annotated list of species, with synonyms from the recent literature. - Journal of Bryology. 12: 403-459.

ÓDOR P. (2000): A Kékes Észak Erdőrezervátum mohafldrója és mohavegetációjának jellemzése. - Kitaibelia.

SCHUSTER, R.M. (1969): The Hepaticae and Anthocerotae of North America. East of the Hundreth Meridian. Vol. II. - Columbia Univ. Press., New York & London.

SMITH, A.J.E. (1990): The liverworts of Britain and Ireland.
- Cambridge Univ. Press, Cambridge, pp. 362.

Összefoglalás

Az *Anastrophyllum hellerianum* (NEES ex LINDENB.) SCHUST. májmohát a Mátrában, a Kékes északi lejtőjén, kb. 900 m tengerszint feletti magasságban, találta a szerző a "Kékes Észak" erdőrezervátum területén, egy szurdok jellegű kőgorgetegben. A növény egy 61 cm átmérőjű erőssen korhadt fán fordult elő számos egyéb májmohával közös gyepet alkotva.

Summary

Ábraaláírás

!. ábra. Az *Anastrophyllum hellerianum* morfológiája. Gemmákat hordozó (a, b) és gemmákat alig hordozó hajtás (c) (x22). Levelek (d) (x 27.5). A hajtás dorzális nézete (e) (x52). A hajtás ventrális nézete allevél csökevénnnyel (f) (x52). A levél középső sejtjei olajtestekkel (g) (x460). Gemmák (h) (x450). Perianthium (i) (x44). SCHUSTER (1969) nyomán.

Fig. 1. Morphology of *Anastrophyllum hellerianum*. Gemmiparous (a, b) and feebly gemmiparous shoots (c) (x22). Leaves (d) (x 27.5). Dorsal view of shoot sector (e) (x52). Ventral view of shoot sector, with vestigial underleaf (f) (x52). Median cells with oil-bodies (g) (x460). Gemmae (h) (x450). Shoot with perianth (i) (x44). On the basis of SCHUSTER (1969).